

LISTINA O TEMELJNIH PRAVICAH EVROPSKE UNIJE

DOSTOJANSTVO

SVOBOŠČINE

ENAKOST

SOLIDARNOST

PRAVICE DRŽAVLJANOV

SODNO VARSTVO

ELS-ED

**LISTINA
O TEMELJNIH PRAVICAH
EVROPSKE UNIJE**

VSEBINA

PREDGOVOR PREDSEDNIKA SKUPINE ELS-ED	5
UVOD	9
LISTINA EVROPSKE UNIJE O TEMELJNIH PRAVICAH	15

EDITION 2007

P R E D G O V O R

Skupina Evropske ljudske stranke (Krščanskih demokratov) in Evropskih demokratov (ELS-ED), najvplivnejša skupina v Evropskem parlamentu, je jmočna politična sila, ki odraža dediščino in vizijo ustanoviteljev Unije, **Roberta Schumana, Konrada Adenauerja in Alcideja De Gasperija**. Stremi k **Evropi vrednot – enotni, odprti, raznoliki in bolj humani**. Naša predstava evropskega združevanja temelji na spoštovanju temeljnih pravic in pravni državi, na demokratičnih, neodvisnih institucijah ter spoštovanju načela subsidiarnosti.

Za člane politične družine ELS-ED je Listina o temeljnih pravicah, pri katere pripravi smo bili zelo dejavni, osrednji vidik politične enotnosti in dokaz, da je **Evropa, ki je nastajala preteklih 50 let, skupnost temeljnih vrednot**.

Listina temeljnih pravic vsebuje načela, ki jih zagovarja skupina ELS-ED. Pri tem pomembnem vplivanju se zrcalijo vrednote, s katerimi se istoveti naša politična družina: naše delovanje že od nekdaj usmerja **varovanje in ohranjanje človekovih pravic; pri iskanju skupnih interesov je bila zavest o evropskem državljanstvu** vedno v ospredju.

Metoda, po kateri se je pripravljala Listina, dokazuje posebno pozornost. Konvencija je združila predstavnike nacionalnih parlamentov, poslance Evropskega parlamenta, predstavnike vlad in evropskega komisarja za to področje. Njeno delo sta označevali demokratičnost in preglednost. Tak način dela v zgodovini evropskega združevanja še ni bil uporabljen, omogočil pa je široko in bogato razpravo. Rezultat te razprave je bil izjemno kakovosten dokument s podporo zelo velike večine. To besedilo je velik uspeh in izjemen zgled za vrednost in učinkovitost metode Skupnosti, pri kateri ima prednost iskanje vzajemne koristi in obsežna vizija naših interesov.

Listino temeljnih pravic Evropske unije so **decembra 2002 v Nici** slovesno razglasili **Evropski parlament, Svet Evropske unije in Evropska komisija**, njeno besedilo pa je postalo drugi del evropske ustave.

Naša skupina bo kot doslej še naprej dejavna in bo neomajno sledila svojemu cilju, namreč dokončati veliki evropski projekt v dobro državljanov.

Joseph Daul,

Predsednik skupine ELS-ED
v Evropskem parlamentu

LISTINA

O TEMELJNIH PRAVICAH

EVROPSKE UNIJE

Listina o temeljnih pravicah je bila podpisana v Nici 7. decembra 2000.

UVOD

1. Listina o temeljnih pravicah Evropske unije

- štiti človekovo dostojanstvo,
- pojasnjuje temeljne pravice državljanov Unije,
- izraža institucionalne in pravne temelje Evropske unije,
- poudarja, da je Evropska unija skupnost vrednot in prava,
- predstavlja v svetovnem merilu najsodobnejši nabor človekovih pravic in je prvi tovrstni dokument v novem tisočletju,
- zagotavlja, da bodo navedene temeljne pravice spoštovale vse institucije Unije.

2. Listino o temeljnih pravicah EU so decembra 2000 v Nici slovesno razglasili Evropski parlament, Svet Evropske unije (tj. vlade držav članic) in Evropska komisija. Deluje politično, saj za vse institucije EU in države članice kakor tudi v pogajanjih z državami prosilkami in tretjimi državami predstavlja merilo, po katerem se morajo ravnati pri izvajanju civilnega prava. Listina zavezuje tudi v pravnem smislu. Januarja 2001 je na primer nemško zvezno ustavno sodišče v Karlsruheju s sklicevanjem na temeljne pravice državljanov EU razveljavilo pravnomočno sodbo zveznega upravnega sodišča. Iz podobnih razlogov je špansko ustavno sodišče razveljavilo del zakonodaje o varstvu podatkov te države. Listina o temeljnih pravicah je pomembna referenčna točka in ima razlagalno vrednost za Evropsko sodišče v njegovi pravosodni praksi.

3. Osnutek Listine o temeljnih pravicah je pripravila posebej za ta namen sestavljena Konvencija o temeljnih pravicah EU, kar predstavlja novost v pravni zgodovini in politiki vključevanja. Konvencija, ki ji je predsedoval nekdanji nemški predsednik dr. Roman Herzog, je združevala 30 članov iz 15 nacionalnih parlamentov, 16 članov Evropskega parlamenta, 15 predstavnikov vlad držav članic in člana Evropske komisije. Skupaj z nadomestnimi člani so sestavili osnutek Listine. Konvencija je bila že od vsega začetka javna; vsa dokumentacija je bila dostopna prek interneta. Konvencija je organizirala javna zaslišanja predstavnikov, udeležencev civilne družbe in sama sestavila več kot 1500 predlogov ubeseditve besedila Listine. Zaslišanja, parlamentarne razprave in izražanja mnenj o besedilu Listine so organizirali tudi nacionalni parlamenti.

4. Kakšen je cilj Listine o temeljnih pravicah? Oblikoval ga je Evropski svet na svojem vrhu v Kölnu. Treba se je omejiti na individualne temeljne pravice, obstoječo zakonodajo narediti pregledno in pojasniti, da vse institucije EU in države članice pri izvajanju in uporabi evropske zakonodaje zavezujejo temeljne pravice državljanov – tj., da državljani Unije ne izgubijo nacionalne zaščite temeljnih pravic, ko se s spremembo pogodbe

odgovornost prenese s področja držav članic na področje Skupnosti. Kot se je izrazil predsednik dr. Roman Herzog, je bil cilj «predstaviti intelektualne in pravne temelje Evropske unije», tj. pojasniti, da je Evropska unija že od začetka območje skupnih vrednot in skupnega prava. Namen Listine je torej državljanom, svetu, državam prosilkam in sosednjim državam sporočiti, da sta politika in zakonodaja EU zavezani skupnim vrednotam in zavezujočemu skupnemu pravu.

5. Cilj Listine ni bil napisati ustavo Evropske unije. Ta je odvisna od razvoja dogodkov v prihodnje. A je bila obenem po nasvetu profesorja Herzoga je bila oblikovana tako, «da bi lahko postala del ustavne pogodbe EU». Prav tako njen cilj ni bil oblikovanje nabora temeljnih pravic držav članic samih, ker te že uživajo svoje temeljne pravice v okviru lastne zakonodajne suverenosti. Njen cilj ni bil prenos odgovornosti z držav članic na raven Unije; spreminjanje odgovornosti je pravica in naloga, ki jo imajo le države članice. Končno, cilj Listine ni bil oblikovanje novih pravic. Njena naloga je bila v prvi vrsti narediti obstoječe pravo bolj pregledno.

6. Kakšni so bili pravni viri, iz katerih se je razvila Listina o temeljnih pravicah? Pravice državljanov Unije so razpršene po številnih pravnih besedilih, ki jih ne morejo upravljati niti pravni strokovnjaki. Listina predstavlja bistvo obstoječega prava za državljane Unije in še zlasti prava, ki ga na podlagi Pogodbe o Evropski uniji, Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, ustavnih tradicij 15 držav članic, Evropske konvencije o človekovih pravicah Sveta Evrope iz leta 1950 z dodatnimi protokoli in sodno prakso Sodišča za človekove pravice v Strasbourgu, sodne prakse Sodišča Evropskih skupnosti, Evropske socialne listine Sveta Evrope iz leta 1961 (na katero se sklicuje preambula Pogodbe EU), Listine Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev iz leta 1989 (politična izjava voditeljev vlad EU, na katero se sklicujeta preambula Pogodbe EU in člen 136 Pogodbe EU), Konvencije ZN o otrokovih pravicah, konvencij Sveta Evrope, Statuta Mednarodnega kazenskega sodišča, konvencij o Europolu, schengenskega izvedbenega sporazuma in ostalih štejejo kot primerne za temeljne pravice.

7. Ali ne bi mogli preprosto prepisati Evropske konvencije o človekovih pravicah Sveta Evrope iz leta 1950? Konvencijo je pri pripravi osnutka besedila vodila tudi Evropska konvencija o človekovih pravicah (EKČP), vendar je iz več razlogov ni mogla prevzeti ali prepisati. Vsebina Evropske konvencije o človekovih pravicah predstavlja namreč zgolj tretjino besedila Evropske listine o temeljnih pravicah. Pri spoštovanja vredni starosti 50 let glede na razvoj sodobne pravne znanosti EKČP ni več adekvatna. Do takšne ugotovitve so prišli tudi v okviru Sveta Evrope - odločili so se, da bodo po razglasitvi Listine o temeljnih pravicah EU pripravili posodobljeno različico EKČP. Konvencija prav tako ni imela namena spremeniti nabor pravic, ker je

želela predvsem analizirati obstoječe pravo. Kljub temu je upoštevala nove vidike pravnega varstva: dokaz temu predstavljajo navedbe o trgovini z ljudmi, reproduktivnem kloniranju, varstvu podatkov, pravni pomoči, dobrem upravljanju, azilnem pravu in dostopu do sodnega varstva. In nenazadnje, EKČP ni primerna za posnemanje tudi zaradi svoje težko razumljive pravniške ubeseditve.

8. Listina o temeljnih pravicah EU določa zaščitne ukrepe za posameznike pred organi države in temeljne socialne pravice, ne da bi obenem obljubljala, česar ni mogoče izpolniti. Besedilo jasno določi, da take pravice EU ne podeljujejo nobenih pristojnosti, ki jih niso sprejele države članice s spremembami temeljnih pogodb, ter da je treba spoštovati pogoje in omejitve prava Skupnosti.

Z vidika skupine ELS-ED je zlasti dobrodošlo, da po obširni razpravi v okviru Konvencije preambula vsebuje pojasnila o kulturnih virih s sklicevanjem na duhovno in moralno dediščino Skupnosti. Obenem smo želeli izboljšati tudi poznavanje medsebojnega razmerja med temeljnimi pravicami in dolžnostmi posameznika ter skupnosti; skupnost lahko podeljuje pravice le, kadar so njeni člani tudi sami pripravljeni prevzeti pomembne dolžnosti v korist skupnosti. Predzadnji stavek Listine o temeljnih pravicah učinkovito sporoča: «Uživanje teh pravic je povezano z odgovornostmi in dolžnostmi do soljudi, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.»

9. Člani skupine ELS-ED, ki so pod vodstvom dr. Inga Friedricha, podpredsednika Evropskega parlamenta, pomagali pri njeni pripravi, v Listini vidijo bistveni mejnik na poti k postopnemu oblikovanju politične unije. Listina dokazuje, da Evropa, ki smo jo gradili v zadnjih petdesetih letih, ni le območje proste trgovine (kar je sicer samo po sebi umevno) ampak precej več - gre za skupnost, ki temelji na skupnih vrednotah.

Člani skupine ELS-ED so zelo dejavno sodelovali pri razpravah Konvencije in pomembno prispevali k pripravi končnega besedila Listine. Še zlasti smo zadovoljni s svojimi prispevki o nedotakljivosti človekovega dostojanstva, pravicah vsake osebe do spoštovanja njegove ali njene celovitosti, pravice do poroke in načrtovanja družine ter seveda določil o pravnem varstvu ter ekonomski in socialni zaščiti družine. Razen tega je bila pravica do izobraževanja zapisana v takšni obliki, da vključuje možnost brezplačnega obveznega izobraževanja.

Za poslansko skupino ELS-ED je načelo enakih možnosti in nediskriminacije bistveno. Kakršna koli oblika rasizma, ksenofobije ali diskriminacije mora biti v celoti zavržena. Podpiramo popolno enakost med moškimi in ženskami ter spoštovanje jezikovnega, kulturnega in verskega pluralizma v Evropi. Odločno podpiramo poglobljevanje «Solidarnost», ker verjamemo, da

mora biti socialna razsežnost nujno usklajena z ekonomskim razvojem. Prav tako smo si prizadevali, da bi poudarili gospodarske temelje Unije: «Lastninska pravica, vključno z intelektualno lastnino, in temeljna pravica do gospodarske pobude sta posebno pomembni, saj vključujeta pravice iz področja notranjega trga, ki jih Pogodbe zagotavljajo vsem državljanom Unije, in sicer pravico do podjetništva in ustanavljanja, pravico do opravljanja storitev in prosti pretok blaga.»

Listina priznava, da ima vsakdo pravico, da njegove ali njene zadeve ustrezno obravnavajo institucije Unije. Skratka, Listina o temeljnih pravicah Evropske unije je bila oblikovana v korist njenih državljanov, primarno pa izhaja ravno iz načel in vrednot, za katere se zavzema skupina ELS-ED.

10. V skladu z izraženo voljo Evropskega parlamenta mora Listina postati sestavni del pogodb, ki jih bodo ratificirale države članice. Po zatrjevanju predsednika delegacije Evropskega parlamenta prof. Iñiga Méndez de Viga na srečanju Evropskega sveta v Biarritzu je torej dokument nedvoumno zavezujoč v pogodbenem pravu. To državljanom EU omogoča neposredno sklicevanje na temeljne pravice EU prek nacionalnih sodišč in Evropskega sodišča.

**LISTINA
O TEMELJNIH PRAVICAH
EVROPSKE UNIJE**

PREAMBULA

Evropski narodi so pri oblikovanju vse tesnejše zveze odločeni na podlagi skupnih vrednot deliti mirno prihodnost.

Unija, ki se zaveda svoje duhovne in moralne dediščine, temelji na nedeljivih in univerzalnih vrednotah človekovega dostojanstva, svobode, enakopravnosti in solidarnosti; temelji na načelu demokracije in na načelu pravne države. Posameznika postavlja v središče svojih dejavnosti z vzpostavitvijo državljanstva Unije in oblikovanjem območja svobode, varnosti in pravice.

Ob spoštovanju raznolikosti kultur in tradicij evropskih narodov ter nacionalne identitete držav članic in organizacije njihovih organov oblasti na državni, regionalni in lokalni ravni prispeva Unija k ohranjanju in razvijanju teh skupnih vrednot; prizadeva si za spodbujanje uravnoveženega in trajnostnega razvoja ter zagotavlja prosti pretok oseb, storitev, blaga in kapitala ter svobodo ustanavljanja.

V ta namen je treba glede na spremembe v družbi, socialni napredek ter znanstveni in tehnični razvoj, okrepiti varstvo temeljnih pravic z listino, ki te pravice še bolj poudari.

Ta listina ob upoštevanju pristojnosti in nalog Unije ter načela subsidiarnosti potrjuje pravice, kot izhajajo zlasti iz skupnih ustavnih tradicij in mednarodnih obveznosti držav članic, Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, socialnih listin, ki sta jih sprejela Unija in Svet Evrope, ter sodne prakse Sodišča Evropske unije in Evropskega sodišča za človekove pravice. V tem okviru sodišča Unije in držav članic Listino razlagajo ob ustreznem upoštevanju pojasnil, oblikovanih pod vodstvom predsedstva Konvencije, ki je Listino sestavila, in ki so bila dopolnjena pod vodstvom predsedstva Evropske konvencije.

Uživanje teh pravic je povezano z odgovornostmi in dolžnostmi do soljudi, človeške skupnosti in prihodnjih generacij.

Zato Unija priznava pravice, svoboščine in načela, navedena v nadaljevanju.

I. NASLOV

DOSTOJANSTVO

II - 61. ČLEN ČLOVEKOVO DOSTOJANSTVO

Človekovo dostojanstvo je nedotakljivo. Treba ga je spoštovati in varovati.

II - 62. ČLEN PRAVICA DO ŽIVLJENJA

- (1) Vsakdo ima pravico do življenja.
- (2) Nihče ne sme biti obsojen na smrtno kazen ali usmrčen.

II - 63. ČLEN PRAVICA DO OSEBNE CELOVITOSTI

- (1) Vsakdo ima pravico do spoštovanja telesne in duševne celovitosti.
- (2) Na področjih medicine in biologije je treba spoštovati zlasti:
  - a) svobodno privolitev po predhodni seznanitvi prizadete osebe v skladu s postopki, določenimi z zakonom,
  - b) prepoved evgeničnih postopkov, zlasti tistih, katerih cilj je selekcija med ljudmi,
  - c) prepoved uporabe človeškega telesa in njegovih delov za pridobivanje premoženjske koristi,
  - d) prepoved reproduktivnega kloniranja človeških bitij.

II - 64. ČLEN PREPOVED MUČENJA IN NEČLOVEŠKEGA ALI PONIŽUJOČEGA RAVNANJA ALI KAZNOVANJA

Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

II - 65. ČLEN PREPOVED SUŽENJSTVA IN PRISILNEGA DELA

- (1) Nikogar se ne sme držati v suženjstvu ali podložništvu.
- (2) Od nikogar se ne sme zahtevati, da opravlja prisilno ali obvezno delo.
- (3) Trgovina z ljudmi je prepovedana.

II. NASLOV

SVOBOŠČINE

II - 66. ČLEN PRAVICA DO SVOBODE IN VARNOSTI

Vsakdo ima pravico do svobode in varnosti.

II - 67. ČLEN SPOŠTOVANJE ZASEBNEGA IN DRUŽINSKEGA ŽIVLJENJA

Vsakdo ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, stanovanja ter komunikacij.

II - 68. ČLEN VARSTVO OSEBNIH PODATKOV

- (1) Vsakdo ima pravico do varstva osebnih podatkov, ki se nanašajo nanj.
- (2) Osebni podatki se morajo obdelovati pošteno, za določene namene in na podlagi privolitve prizadete osebe ali na drugi legitimni podlagi, določeni z zakonom. Vsakdo ima pravico dostopa do podatkov, zbranih o njem, in pravico zahtevati, da se ti podatki popravijo.
- (3) Spoštovanje teh pravil nadzira neodvisen organ.

II - 69. ČLEN PRAVICA SKLEPANJA ZAKONSKE ZVEZE IN PRAVICA USTVARJANJA DRUŽINE

Pravica sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja družine sta zagotovljeni v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo uresničevanje teh pravic.

II - 70. ČLEN SVOBODA MISLI, VESTI IN VERE

- (1) Vsakdo ima pravico do svobode misli, vesti in vere. Ta pravica vključuje svobodo spreminjanja vere ali prepričanja ter svobodo izražanja svoje vere ali svojega prepričanja posamezno ali skupaj z drugimi, javno ali zasebno, pri bogoslužju, pouku, običajih in obredih.
- (2) Pravica do ugovora vesti se prizna v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo uresničevanje te pravice.

II - 71. ČLEN SVOBODA IZRAŽANJA IN OBVEŠČANJA

- (1) Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica vključuje svobodo mnenja ter sprejemanja in širjenja vesti ali idej brez vmešavanja javnih organov in ne glede na državne meje.
- (2) Spoštujeta se svoboda in pluralnost medijev.

II - 72. ČLEN SVOBODA ZBIRANJA IN ZDRUŽEVANJA

- (1) Vsakdo ima pravico do mirnega zbiranja in združevanja na vseh ravneh, zlasti na področju političnih, sindikalnih in državljskih zadev, kar vključuje pravico vsakogar, da skupaj z drugimi zaradi zaščite svojih interesov ustanavlja sindikate in se vanje včlanjuje.
- (2) Politične stranke na ravni Unije prispevajo k izražanju politične volje državljanov Unije.

II - 73. ČLEN SVOBODA UMETNOSTI IN ZNANOSTI

Umetnostno ustvarjanje in znanstveno raziskovanje sta svobodni. Spoštuje se akademska svoboda.

II - 74. ČLEN PRAVICA DO IZOBRAŽEVANJA

- (1) Vsakdo ima pravico do izobraževanja in dostopa do poklicnega in nadaljnega usposabljanja.
- (2) Ta pravica vključuje možnost brezplačnega obveznega šolanja.
- (3) Svoboda ustanavljanja izobraževalnih zavodov ob spoštovanju demokratičnih načel in pravica staršev, da svojim otrokom zagotovijo izobraževanje in pouk v skladu s svojimi verskimi, svetovnonazorskimi in pedagoškimi prepričanji se spoštujeta v skladu z nacionalnimi zakoni, ki urejajo njuno uresničevanje.

II - 75. ČLEN SVOBODA IZBIRE POKLICA IN PRAVICA DO DELA

- (1) Vsakdo ima pravico do dela in do opravljanja svobodno izbranega ali sprejetega poklica.
- (2) Vsakemu državljanu Unije je v kateri koli državi članici zagotovljena svoboda iskanja zaposlitve, dela, ustanavljanja in opravljanja storitev.
- (3) Državljeni tretjih držav, ki smejo delati na ozemlju držav članic, imajo pravico do enakih delovnih pogojev kot državljeni Unije.

II - 76. ČLEN SVOBODA GOSPODARSKE POBUDE

Svoboda gospodarske pobude je priznana v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

II - 77. ČLEN LASTNINSKA PRAVICA

- (1) Vsakdo ima pravico imeti posest nad svojo zakonito pridobljeno lastnino, jo uporabljati, z njo razpolagati in jo zapustiti z oporoko. Lastnina se nikomur ne sme odvzeti, razen v javno korist ter v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon, vendar le proti pravični in pravočasni odškodnini za njeno izgubo. Uživanje lastnine se lahko uredi z zakonom, kolikor je to potrebno zaradi splošnega interesa.
- (2) Zagotovljeno je varstvo intelektualne lastnine.

II - 78. ČLEN PRAVICA AZILA

Ob upoštevanju pravil Ženevske konvencije z dne 28. julija 1951 in Protokola z dne 31. januarja 1967 o statusu beguncev in v skladu z Ustavo je priznana pravica azila.

II - 79. ČLEN VARSTVO V PRIMERU ODSTRANITVE, IZGONA ALI IZROČITVE

- (1) Kolektivni izgoni so prepovedani.
- (2) Nikogar se ne sme odstraniti, izgnati ali izročiti državi, v kateri obstaja zanj resna nevarnost, da bo podvržen smrtni kazni, mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

III. NASLOV

ENAKOST

II - 80. ČLEN ENAKOST PRED ZAKONOM

Pred zakonom so vsi enaki.

II - 81. ČLEN PREPOVED DISKRIMINACIJE

(1) Prepovedana je vsakršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnostni manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti.

(2) Na področju uporabe Ustave in ne glede na njene posebne določbe je prepovedana vsakršna diskriminacija na podlagi državljanstva.

II - 82. ČLEN KULTURNA, VERSKA IN JEZIKOVNA RAZNOLIKOST

Unija spoštuje kulturno, versko in jezikovno raznolikost.

II - 83. ČLEN ENAKOST MED ŽENSKAMI IN MOŠKIMI

Enakost med ženskami in moškimi se mora zagotoviti na vseh področjih, vključno z zaposlovanjem, delom in plačilom za delo.

Načelo enakosti ne preprečuje ohranitve ali sprejetja ukrepov o specifičnih ugodnostih v korist nezadostno zastopanega spola.

II - 84. ČLEN PRAVICE OTROKA

(1) Otroci imajo pravico do potrebnega varstva in skrbi za zagotovitev njihove dobrobiti. Svoje mnenje lahko svobodno izražajo. Njihovo mnenje se upošteva v stvareh, ki jih zadevajo, v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo.

(2) Pri vseh ukrepih javnih organov ali zasebnih ustanov, ki se nanašajo na otroke, se morajo upoštevati predvsem koristi otroka.

(3) Vsak otrok ima pravico do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema, če to ni v nasprotju z njegovimi koristmi.

II - 85. ČLEN PRAVICE STAREJŠIH

Unija priznava in spoštuje pravico starejših do dostojnega in samostojnega življenja ter sodelovanja v družbenem in kulturnem življenju.

II - 86. ČLEN VKLJUČENOST INVALIDOV

Unija priznava in spoštuje pravico invalidov do ukrepov za zagotavljanje njihove samostojnosti, socialne in poklicne vključenosti ter sodelovanja v življenju skupnosti.

IV. NASLOV

SOLIDARNOST

II - 87. ČLEN PRAVICA DELAVCEV DO OBVEŠČENOSTI IN POSVETOVANJA V PODJETJU

Delavcem ali njihovim predstavnikom se morajo na ustreznih ravneh pravočasno zagotoviti informacije in možnost posvetovanja v primerih in pod pogoji, določenimi s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

II - 88. ČLEN PRAVICA DO KOLEKTIVNIH POGAJANJ IN UKREPOV

Delavci in delodajalci ali njihove organizacije imajo v skladu s pravom Unije in nacionalnimi zakonodajami in običaji pravico pogajati se in sklepati kolektivne pogodbe na ustreznih ravneh, v primeru nasprotja interesov pa do kolektivnih ukrepov za obrambo svojih interesov, vključno s stavko.

II - 89. ČLEN PRAVICA DOSTOPA DO SLUŽB ZA POSREDOVANJE ZAPOSILITEV

Vsakdo ima pravico brezplačnega dostopa do služb za posredovanje zaposlitev.

II - 90. ČLEN VARSTVO V PRIMERU NEUPRAVIČENE ODPUSTITVE

Vsak delavec ima pravico do varstva pred neupravičeno odpustitvijo v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.

II - 91. ČLEN POŠTENI IN PRAVIČNI DELOVNI POGOJI

- (1) Vsak delavec ima pravico do zdravih in varnih delovnih pogojev ter delovnih pogojev, ki spoštujejo njegovo dostojanstvo.
- (2) Vsak delavec ima pravico do omejenega delovnega časa, dnevnega in tedenskega počitka ter plačanega letnega dopusta.

II - 92. ČLEN PREPOVED DELA OTROK IN VARSTVO MLADIH PRI DELU

Delo otrok je prepovedano. Ne glede na pravila, ki so za mlade ugodnejša, in razen v primeru omejenih izjem najnižja starost za zaposlitev ne sme biti nižja od starosti ob dokončanju obveznega šolanja.

Zaposlenim mladim je treba zagotoviti delovne pogoje, primerne njihovi starosti, in jih zaščititi pred gospodarskim izkoriščanjem in kakršnim koli delom, ki bi lahko škodovalo njihovi varnosti, zdravju ali telesnemu, duševnemu, moralnemu ali socialnemu razvoju ali ki bi lahko ogrozilo njihovo vzgojo.

II - 93. ČLEN DRUŽINSKO IN POKLICNO ŽIVLJENJE

- (1) Družina uživa pravno, ekonomsko in socialno varstvo.
- (2) Za uskladitev družinskega in poklicnega življenja ima vsakdo pravico do varstva pred odpustitvijo zaradi materinstva ter pravico do plačanega porodniškega in starševskega dopusta ob rojstvu ali posvojitvi otroka.

II - 94. ČLEN SOCIALNA VARNOST IN SOCIALNA POMOČ

- (1) Unija priznava in spoštuje pravico dostopa do dajatev socialne varnosti in socialnih služb, ki nudijo varstvo v primerih, kot so materinstvo, bolezni, nesreče pri delu, odvisnost ali starost ter v primeru izgube zaposlitve v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.
- (2) Vsakdo, ki v Uniji zakonito prebiva in spreminja prebivališče, ima pravico do dajatev socialne varnosti in socialnih ugodnosti v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.
- (3) V boju proti socialni izključenosti in revščini Unija priznava in spoštuje pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje za vse, ki nimajo zadostnih sredstev, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.

II - 95. ČLEN VAROVANJE ZDRAVJA

Vsakdo ima pravico do preventivnega zdravstvenega varstva in do zdravniške oskrbe v skladu s pogoji, ki jih določajo nacionalne zakonodaje in običaji. Pri opredeljevanju in izvajanju vseh politik in dejavnosti Unije se zagotavlja visoka raven varovanja zdravja ljudi.

II - 96. ČLEN DOSTOP DO SLUŽB SPLOŠNEGA GOSPODARSKEGA POMENA

Unija priznava in spoštuje dostop do služb splošnega gospodarskega pomena, ki je v skladu z Ustavo določen v nacionalnih zakonodajah in običajih, s čimer pospešuje socialno in teritorialno povezanost Unije.

II - 97. ČLEN VARSTVO OKOLJA

V politike Unije je treba vključevati visoko raven varstva in izboljšanje kakovosti okolja, ki se zagotavljata v skladu z načelom trajnostnega razvoja.

II - 98. ČLEN VARSTVO POTROŠNIKOV

Politike Unije zagotavljajo visoko raven varstva potrošnikov.

V. NASLOV

P R A V I C E D R Ž A V L J A N O V

II - 99. ČLEN PRAVICA VOLITI IN BITI VOLJEN NA VOLITVAH V EVROPSKI PARLAMENT

- (1) Vsak državljan Unije ima pravico, da v državi članici, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kakor državljani te države voli in je voljen na volitvah v Evropski parlament.
- (2) Člani Evropskega parlamenta se volijo s splošnim, neposrednim, svobodnim in tajnim glasovanjem.

II - 100. ČLEN PRAVICA VOLITI IN BITI VOLJEN NA OBČINSKIH VOLITVAH

Vsak državljan Unije ima pravico, da v državi članici, v kateri prebiva, pod enakimi pogoji kakor državljani te države voli in je voljen na občinskih volitvah.

II - 101. ČLEN PRAVICA DO DOBREGA UPRAVLJANJA

- (1) Vsakdo ima pravico, da institucije, organi, uradi in agencije Unije njegove zadeve obravnavajo nepristransko, pravično in v razumnem roku.
- (2) Ta pravica vključuje predvsem:
  - a) pravico vsake osebe, da se izjasni pred sprejetjem kakršnega koli posamičnega ukrepa, ki jo prizadene;
  - b) pravico dostopa vsake osebe do svojega spisa, ob spoštovanju legitimnih interesov zaupnosti ter poklicne in poslovne tajnosti;
  - c) obveznost uprave, da svoje odločitve obrazloži.
- (3) Vsakdo ima pravico, da mu Unija v skladu s splošnimi načeli, ki so skupna pravnim ureditvam držav članic, nadomesti kakršno koli škodo, ki so jo povzročile njene institucije ali njeni uslužbenci pri opravljanju svojih dolžnosti.
- (4) Vsakdo se lahko na institucije Unije obrne v enem od jezikov Ustave in mora prejeti odgovor v istem jeziku.

II - 102. ČLEN PRAVICA DOSTOPA DO DOKUMENTOV

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico dostopa do dokumentov institucij, organov, uradov in agencij Unije ne glede na nosilec dokumenta.

II - 103. ČLEN EVROPSKI VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico, da se obrne na evropskega varuha človekovih pravic glede nepravilnosti pri dejavnostih institucij, organov, uradov in agencij Unije razen glede Sodišča Evropske unije pri opravljanju njegove sodne funkcije.

II - 104. ČLEN PRAVICA DO PETICIJE

Vsak državljan Unije in vsaka fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic ima pravico nasloviti peticijo na Evropski parlament.

II - 105. ČLEN SVOBODA GIBANJA IN PREBIVANJA

- (1) Vsak državljan Unije ima pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic.
- (2) Svoboda gibanja in prebivanja se lahko v skladu z Ustavo prizna državljanom tretjih držav, ki zakonito prebivajo na ozemlju ene od držav članic.

II - 106. ČLEN DIPLOMATSKA IN KONZULARNA ZAŠČITA

Vsak državljan Unije ima na ozemlju tretje države, v kateri država članica, katere državljan je, nima svojega predstavništva, pravico do zaščite diplomatskih ali konzularnih organov katere koli države članice pod enakimi pogoji, kakršni veljajo za državljane te države.

VI. NASLOV

S O D N O V A R S T V O

II - 107. ČLEN PRAVICA DO UČINKOVITEGA PRAVNEGA SREDSTVA IN NEPRISTRANSKEGA SODIŠČA

Vsakdo, ki so mu kršene pravice in svoboščine, zagotovljene s pravom Unije, ima pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred sodiščem v skladu s pogoji, določenimi v tem členu.

Vsakdo ima pravico, da o njegovi zadevi pravično, javno in v razumnem roku odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom predhodno ustanovljeno sodišče. Vsakdo ima možnost svetovanja, obrambe in zastopanja.

Osebam, ki nimajo zadostnih sredstev, se odobri pravna pomoč, kolikor je ta potrebna za učinkovito zagotovitev dostopa do sodnega varstva.

II - 108. ČLEN DOMNEVA NEDOLŽNOSTI IN PRAVICA DO OBRAMBE

(1) Obdolženec velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni dokazana v skladu z zakonom.

(2) Vsakemu obdolžencu je zagotovljena pravica do obrambe.

II - 109. ČLEN NAČELI ZAKONITOSTI IN SORAZMERNOSTI KAZNIVIH DEJANJ IN KAZNI

(1) Nihče ne sme biti obsojen zaradi storitve ali opustitve, za katero v času, ko je bila storjena, nacionalno ali mednarodno pravo ni določalo, da je kazniva. Prav tako se mu ne sme izreči težja kazen od tiste, ki je bila zagrožena v času storitve dejanja. Če je bila v času po storitvi dejanja z zakonom predpisana milejša kazen, se uporabi ta.

(2) Ta člen ne izključuje sojenja in kaznovanja osebe zaradi storitve ali opustitve, ki je bila v času, ko je bila storjena, kazniva po splošnih načelih, ki jih priznava skupnost narodov.

(3) Kazen ne sme biti nesorazmerna s kaznivim dejanjem.

II - 110. ČLEN PRAVICA, DA SE ZA ISTO KAZNIVO DEJANJE KAZENSKO NE PREGANJA ALI KAZNUJE DVAKRAT

Nihče ne sme biti ponovno v kazenskem postopku ali kaznovan zaradi kaznivega dejanja, za katero je bil v Uniji v skladu z zakonom s pravomočno sodbo že oproščen ali obsojen.

VII. NASLOV

S P L O Š N E D O L O Č B E O R A Z L A G I I N U P O R A B I L I S T I N E

II - 111. ČLEN PODROČJE UPORABE

(1) Določbe te listine se uporabljajo za institucije, organe, urade in agencije Unije ob spoštovanju načela subsidiarnosti, za države članice pa samo, ko izvajajo pravo Unije. Zato spoštujejo pravice, upoštevajo načela in spodbujajo njihovo uporabo v skladu s svojimi pristojnostmi in ob spoštovanju meja pristojnosti Unije, ki so ji dodeljene v drugih delih Ustave.

(2) Ta listina ne razširja področja uporabe prava Unije preko pristojnosti Unije in ne ustvarja nikakršnih novih pristojnosti ali nalog Unije, pa tudi ne spreminja pristojnosti in nalog, opredeljenih v drugih delih Ustave.

II - 112. ČLEN PODROČJE UPORABE IN RAZLAGA PRAVIC IN NAČEL

(1) Kakršno koli omejevanje uresničevanja pravic in svoboščin, ki jih priznava ta listina, mora biti predpisano z zakonom in spoštovati bistveno vsebino teh pravic in svoboščin. Ob upoštevanju načela sorazmernosti so omejitve dovoljene samo, če so potrebne in če dejansko izpolnjujejo cilje v splošnem interesu, ki jih priznava Unija, ali če so potrebne zaradi zaščite pravic in svoboščin drugih.

(2) Pravice, ki jih priznava ta listina in ki jih urejajo določbe drugih delov Ustave, se uresničujejo v skladu s pogoji in v mejah, opredeljenih v teh delih.

(3) Kolikor ta listina vsebuje pravice, ki ustrezajo pravicam, zagotovljenim z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, sta vsebina in obseg teh pravic enaka kot vsebina in obseg pravic, ki ju določa navedena konvencija. Ta določba ne preprečuje širšega varstva po pravu Unije.

(4) Kolikor so v tej listini priznane temeljne pravice, kot izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic, je treba te pravice razlagati skladno s temi tradicijami.

- (5) Določbe te listine, v katerih so določena načela, se lahko izvajajo z akti institucij, organov, uradov in agencij Unije ter akti držav članic za izvajanje prava Unije v skladu z njihovimi pristojnostmi. Nanje se sme pred sodišči sklicevati samo pri razlagi teh aktov in pri odločanju o njihovi zakonitosti.
- (6) Nacionalne zakonodaje in običaji se morajo v celoti upoštevati v skladu s to listino.
- (7) Sodišča Unije in držav članic ustrezno upoštevajo pojasnila, pripravljena kot vodilo za razlago Listine o temeljnih pravicah.

II - 113. ČLEN RAVEN VARSTVA

Nobena določba te listine se ne sme razlagati kot omejevanje ali zoževanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih priznavajo pravo Unije, mednarodno pravo in mednarodni sporazumi, katerih pogodbenice so Unija ali vse države članice, predvsem Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter ustave držav članic.

II - 114. ČLEN PREPOVED ZLORABE PRAVIC

Nobene določbe te listine se ne sme razlagati, kot da podeljuje pravico opravljanja kakršne koli dejavnosti ali storitve kakršnega koli dejanja, katerega cilj bi bil odpraviti pravice in svoboščine, priznane v tej listini, ali jih omejiti bolj, kakor je predvideno v tej listini.

ELS-ED

Objavila: Skupina Evropske ljudske stranke (krščanskih demokratov)
in Evropskih demokratov v Evropskem parlamentu

Naslov: Evropski Parlament
60, rue Wiertz - 1047 Bruselj - Belgija

Elektronski naslov: angela.kaladjis@europarl.europa.eu

Tel.: 00 322 284 2226

Spletna stran: <http://www.epp-ed.eu>